

Tereza Frýbertová

Fasnacht. V Basileji karneval?

Olga V. Cieslarová. *Fasnacht. V Basileji karneval?* Praha: Brkola, 2011. 160 s.

Kniha Olgy Věry Cieslarové pojednává o specifickém druhu kulturní performanace – o basilejském karnevalu, jemuž dosud v českém prostředí nebyla věnována pozornost. Monografie je „angažovaným cestopisem“ spíše než akademickým pojednáním v pravém slova smyslu (11) a vznikla rozšířením autorčiny diplomové práce „Karneval a jeho role ve společnosti“ obhájené na Katedře autorské tvorby a pedagogiky DAMU v září roku 2011. Výklad je obohacen o úryvky z rozhovorů s mnohaletými účastníky Fasnacht a také o deníkové záznamy a postřehy z pobytu v Basileji, které čtenáři přibližují procesualnost a živost popisované události, již Olga V. Cieslarová pravidelně navštěvuje od roku 2011. Tato skutečnost do značné míry ovlivňuje způsob analýzy – basilejskou Fasnacht představuje především z pohledu aktivního účastníka, méně z pohledu diváka.

Fasnacht samotní účastníci (podle autorky) těžko označí jako karneval (ačkoli jisté vnější rysy mohou být shodné). Cílem totiž není zažít bezměrné hédonistické veselí a pocit svobody pramenící z převráceného karnevalového řádu, kdy mladí jsou starými, šerední krásnými, hloupí chytrými a naopak. Fasnacht je důmyslné vyjádření postoje společensky angažovaných obyvatel Basileje, hojně využívajících satiru, jež do určité míry samozřejmě má bavit přihlížející a samotné aktéry, ale předně má pobouzet k zamyšlení nad aktuálními závažnými společenskými tématy (28).

Účastníci Fasnacht jsou rozděleni do skupin (do tzv. klik – *clique*), čítajících několik desítek nebo také několik set členů. Celkový počet masek v ulicích je většinou kolem 15 000 – znamená to, že se události účastní přibližně každý jedenáctý obyvatel Basileje (v Basileji žije asi 165 000 lidí). Každá klika si v září a v říjnu vybírá téma, které ji nevíce oslovuje a které následně řádně promyslí několik týdnů, hledá interpretační klíč a posléze zadá výtvarníkovi zakázku, aby pro jejich ideový koncept vytvořil adekvátní vizuální podobu. Každá klika vyjadřuje téma čtyřmi komunikačními prostředky: svým kostýmem (oděvem), maskou (larvální – tedy hlavovou s otvory pro oči, nos a někdy také pro ústa), lucernou a hudebním doprovodem. Masky je zpravidla doplněna parukou. Celkový převlek účastníka Fasnacht autorka nazývá „larvou“, což je termín užívaný pro daný oděv v basilejském nářečí. Každá klika nese vlastní „laternu“ (velkou lucernu) se sloganem a veršovaný pamflet, jenž rozdává přihlížejícím během slavnosti, a má také svůj vlastní hudební doprovod – muzikanti hrají (většinou) na dechové a bicí nástroje, čímž určují tempo a rytmus pochodu dané skupiny. Jejich maska je uzpůsobena tak, aby jim v této aktivitě nebránila.

Fasnacht začíná první pondělí po Popeleční středě (koná se tedy v době katolického půstu a je jedinou známou protestantskou slavností tohoto druhu) (42). Trvá od čtvrté hodiny ranní, kdy probíhá tzv. Morgenstraich. V tuto hodinu se všechny

masky sejdou ve městě, v ulicích se ztlumí veřejné osvětlení a nejvíce jsou vidět malé laterny, které mají „larvy“ na hlavách. Hudba začne hrát a lidé, seřazení v klikách, se organizovaně dají do pohybu – tímto aktem vstupuje událost do veřejného prostoru, který opouští až ve čtvrtek opět nad ránem. Tyto pevně dané momenty jasně vymezují krátké období, kdy je v Basileji všechno jinak.

Fasnacht je pro Basilejce tradiční událost (existující v určité formě již ve 14. století), které se velká část z nich po generace pravidelně účastní. Kořeny basilejské Fasnacht lze hledat v křesťanských postních zvyklostech, ale také v rituálech spojených s kalendářem zemědělského roku (120). Období, kdy se současný Fasnacht koná, se překrývá s tím, kdy se lidé dříve rituálně loučili se starým rokem a připravovali se na příchod nového. Charakter přechodového rituálu si Fasnacht zachoval dodnes: účastníci satiricko-uměleckou formou prezentují problémy společnosti uplynulého roku, dochází k jejich veřejné artikulaci, díky níž mohou být následně reflektovány a je možné se s nimi zčásti určitým způsobem vyrovnat, nebo se alespoň smířit s jejich existencí. Když Fasnacht skončí, začne se žít další rok s novými tématy a problémy, které budou opět reflektovány v následujícím maskovaném průvodu. Fasnacht je pro účastníky „sebe-

očistný“ – vlastní negativní emoce, které v nich vybraná témata během roku vyvolávají, přetaví v činorodou sílu podporující jejich tvůrčí činnost, jakou je například zmiňované hledání interpretačního klíče, samotné vytváření masek, nácvik pochodových skladeb apod. Kvalitní prezentace tématu a jeho samotný výběr je mezi basilejskými klikami nutností pro získání uznání a pro budování společenského renomé.

Kniha *Fasnacht. V Basileji karneval?* vnáší nové podněty do současného českého bádání o kulturních performancích, které mohou být dále využity při srovnávacím studiu podobných událostí např. v Čechách a na Moravě, jakými je právě masopust (neboli fašank) a jiné veřejné sociokulturní aktivity. Kniha je inspirativní především důkladným rozбором specifického druhu aktérství v průběhu Fasnacht a snahou zobecnit vzájemný vztah masky (larvy) a jejího nositele.

Za pozornost jistě stojí také to, že od listopadu 2012 se autorka v rámci iniciativy FÓR_UM (jíž je spoluzakladatelkou) snaží o vytvoření určité obdoby Fasnacht v Praze. Maskovaný průvod, jenž se prostřednictvím satiry vyjadřuje ke společensko-politickému dění, je pojmenován jako Sametové posvícení a koná se 17. listopadu. Události se účastní občanská sdružení, neziskové organizace a další iniciativy jako je např. Automat, Arnika, Protihluk.cz aj.